

УДК 371.3:81373.45

ВІДБІР ТЕКСТОВИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Терещук Віта Григорівна
м.Тернопіль

В статті розглядаються критерії відбору текстових матеріалів для формування англомовної лексичної компетенції у студентів немовних спеціальностей. Визначено роль тексту у процесі навчання англомовної лексики, проаналізовано методичний потенціал текстового матеріалу, що реалізується через його мотиваційно-стимулюючу та еталонно-допоміжні функції.

Ключові слова: текст, критерії відбору текстових матеріалів, англомовна лексична компетенція.

В умовах стрімкого та постійного зростання об'єму інформації, виникає необхідність розвитку у студентів немовних спеціальностей здатності швидко її здобувати, опрацювати і використовувати в навчальній та майбутній професійній діяльності. Оскільки велика частина нової або оновленої інформації представлена саме на англійській мові, одним із провідних завдань вищої школи є формування у студентів англомовної комунікативної компетенції, зокрема англомовної лексичної компетенції (АЛК).

Лексика не лише лежить в основі усіх видів мовленнєвої діяльності (говоріння, письма, читання та аудіювання), вона приймає на себе «основне комунікативне навантаження при висловлюванні або сприйнятті смислу висловлювання» [5, с.47]. Відповідно, якість іншомовної підготовки майбутніх спеціалістів залежить в першу чергу від рівня володіння іншомовною лексикою. Пред'явлення високих вимог до рівня сформованості АЛК, і, разом з тим, мінімізація кількості годин, відведених на оволодіння лексикою, породжує необхідність у здійсненні відбору лексичного матеріалу, що підлягатиме засвоєнню.

Згідно із загальноприйнятим твердженням, усні або письмові тексти потрібно використовувати як основу для навчання мовного та мовленнєвого матеріалу [6, с.140]. Валідність даного твердження зумовлена методичним потенціалом текстових матеріалів, який проявляється через мотиваційно-стимулюючу та еталонно-допоміжну функції [6, с.141]. Мотиваційно-еталонна функція реалізується за рахунок здатності тексту викликати у студентів комунікативну мотивацію до сприйняття та вилучення в процесі читання/аудіювання нової професійно-важливої інформації, а також до подальшого використання цієї інформації при конструюванні власних висловлювань на англійській мові. Такого роду тексти відзначаються проблемно-пізнавальним характером.

Реалізуючи еталонно-допоміжну функцію,

текст слугує зразком (еталоном), який відображає алгоритм побудови та оформлення власне письмового висловлювання (документи, що стосуються галузевих питань, ділові листи, тощо), оволодіння яким дає можливість студенту продукувати текст аналогічної організації [6, с.141]. Окрім того, що текст задовольняє інформаційно-пізнавальні потреби студентів та слугує опорою до стимулювання мовленнєвої взаємодії на загальну або професійну тематику [11, с.67], він, до того ж, демонструє функціонування англомовних ЛО у структурі цього тексту, тобто студент має змогу спостерігати яким чином реалізуються синтаксичні та парадигматичні зв'язки англомовних ЛО між собою, що, в свою чергу, значно пришвидшує процес оволодіння англомовним лексичним матеріалом. До того ж, з огляду на те, що текст – максимальна одиниця комунікації, цілком виправданим є вважати, що саме в тексті концентрується основний пласт англомовної тематичної лексики.

Отже, сумуючи вище сказане, ми розглядаємо текст як: 1) навчальний матеріал, що передає інформацію на певну тематику, формуючи при цьому «тезаурус як на рівні мовних знань, так і на когнітивному рівні» [12, с.320] 2) опору для методичної організації англомовного лексичного матеріалу, 3) основу відбору англомовного лексичного мінімуму, необхідного для здійснення майбутніми фахівцями професійної діяльності. У зв'язку з цим, важливо виділити вимоги до відбору текстових матеріалів, що забезпечать успішність формування АЛК у студентів немовних спеціальностей.

Проблемою визначення вимог (критерій) до відбору текстових матеріалів займалося чимало методистів, серед них [1, с.26], [2, с.60], [12, с.320-322]. На основі аналізу їхніх робіт та з урахуванням особливостей формування АЛК, ми виділяємо такі вимоги до відбору текстових матеріалів:

- практична корисність;
- автентичність;
- доступність викладу (на понятійному рівні);
- тематична відповідність;
- ситуативність;
- комунікативність;
- послідовність та наступність викладу матеріалу (на тематичному та лексичному рівнях);
- оптимальний обсяг.

Практична корисність навчальних текстів реалізується через висвітлення в них практичної площини майбутньої професійної діяльності студентів (ви-

користання текстових матеріалів, що відображають потенційні конфліктні ситуації, проблемні виробничі ситуації, діалоги між колегами по роботі / начальником та підлеглими, актуальні питання в певній сфері та ін.), що передбачає зі сторони студента перенесення його теоретичних знань у діяльність прикладного характеру. У такий спосіб, сформованість АЛК стає для суб'єктів навчання «знаряддям», за допомогою якого вони здатні набути знання про поведінкові та комунікативні алгоритми в ситуаціях різного типу та проявити свою суб'єктно-діяльну позицію.

Завдяки представленню автентичних текстових матеріалів студент має змогу спостерігати у якій характерний спосіб носії мови лексично оформляють свої висловлювання, що сприяє засвоєнню лексики в умовах, наближених до природних умов «іншомовного лінгвосоціуму» [2, с.62], а також розкриває для студента відображені в лексиці соціокультурні особливості іноземної країни.

Аби текст, зокрема фаховий, характеризувався *доступністю викладу*, інформація, яка міститься в ньому повинна відображати зміст навчальних програм по спеціальності для початкових курсів [7, с.94]. При такому підході знімаються труднощі розуміння тексту на понятійному рівні і в центрі уваги студента постає лексичне оформлення фахової інформації.

Дотримання *тематичної відповідності* передба-

чає кореляцію змістового наповнення текстових матеріалів темам, що містяться в навчальних робочих програмах з певної дисципліни. Розробляючи методику формування АЛК для майбутніх пожежників освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр та магістр, ми керуємось навчальними робочими програмами Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (ЛДУ БЖД), розробленими для спеціальності «Пожежна безпека».

В рамках певних тем виникають типові ситуації професійного характеру, встановлення та перелік яких детермінує зміст текстових матеріалів для відбору англomовного лексичного мінімуму. Оскільки ми розглядаємо ситуацію (в тому числі комунікативну) як форму діяльності, то в основі організації цієї ситуації повинна лежати діяльність, що складається з вирішення певної проблеми [9, с.94]. Відповідно, *ситуативність* текстового матеріалу реалізується шляхом 1) проблемного викладу текстової інформації (у формі професійних ситуацій), що передбачає з боку студента словесне вирішення проблеми або вираження його особистісного відношення до неї; 2) моделювання в тексті проблемних ситуацій реального спілкування, що передбачає виконання студентами конкретних функціональних ролей та дотримання ними досить чіткої програми мовленнєвої поведінки.

Тематичні блоки:	Приклади можливих ситуацій:
1. Професія пожежника.	Ситуація надання допомоги при виникненні пожежі.
2. Рятувальне спорядження пожежника.	Ситуація порятунку потерпілого за допомогою пожежної драбини.
3. Функції та обов'язки працівників пожежної охорони.	Ситуація проходження співбесіди на посаду парамедика.
4. Катастрофи природного та техногенного характеру.	Ситуація визволення потерпілого після ДТП.

В процесі відбору важливо враховувати здатність текстових матеріалів не лише імітувати контекст майбутньої професійної діяльності, а й викликати комунікативний ефект [7, с.94], тобто стимулювати мовленнєву реакцію студентів. З метою вербалізації мовленнєвої реакції, суб'єкт навчання повинен знати які макрофункції можна виразити за допомогою тих чи інших англomовних ЛО. Логічно припустити, що серед макрофункцій визначених ЗЕР [4, с.126] найбільш необхідними для студентів немовних спеціальностей являються такі макрофункції як розповідь, коментар, пояснення, аргументація та переконання. У зв'язку з цим, критерій *комунікативності* реалізується через відбір власне тих текстових матеріалів, опрацювання яких супроводжуватиметься функціональним використанням студентом англomовної лексики, зокрема у вигляді коментаря, аргументації, розповіді, переконання та пояснення.

Послідовність та наступність викладу матеріалу на тематичному та лексичному рівнях дозволяє розширювати професійний кругозір та словниковий запас поступово, від тексту до тексту, при цьому підвищуючи рівень готовності студентів до сприйняття нових фахових знань та до їх інтерпретації за допомогою уже засвоєного англomовного лексичного матеріалу [7, с.94].

Отже, керуючись окресленими вимогами, ми використовуємо в якості бази для відбору текстових

матеріалів такі усні та письмові джерела як: випуски новин, навчально-тренувальні розповіді, спеціалізовані журнали, брошури, проспекти, професійні листи, тексти-інструкції, зразки документації, зразки доповідей, електронних листів, інформаційні новини, зарубіжні підручники з підготовки до здачі вступних екзаменів з пожежної безпеки, тощо.

Тим не менш, для раціонального відбору текстових матеріалів окрім їх якісних параметрів слід враховувати й кількісні. Критерій *оптимального обсягу* передбачає визначення а) обсягу тексту, що буде використовуватись для навчання англomовної лексики та б) загальної кількості текстів для здійснення відбору англomовного лексичного мінімуму.

Згідно з програмою англійської мови для професійного спілкування [10, с.2] та з урахування цільової аудиторії (від майбутніх пожежників вимагається менш складна мовна поведінка), кінцевим рівнем володіння мовою (РВМ) для випускників ВНЗ освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр повинен бути рівень В2 (просунутий рівень) та рівень В2+ (сильний просунутий рівень) за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістр.

Адаптуючи вимоги до просунутого рівня володіння російською мовою як іноземною [3], ми, в залежності від виду мовленнєвої діяльності, висуваємо наступні вимоги до обсягу текстів, що підлягатимуть безпосередньому опрацюванню в процесі формування АЛК:

Аудіювання монологічного мовлення:

Тип тексту	монолог
Об'єм тексту	30-250 слів
Кількість незнайомих слів	до 10%
Темп мовлення	220-250 і більше складів за хвилину
Кількість пред'явлень	1

Аудіювання діалогічного мовлення:

Тип тексту	діалог
Об'єм тексту	250-300 слів (10-40 реплік)
Кількість незнайомих слів	до 10%
Темп мовлення	220-250 і більше складів за хвилину
Кількість пред'явлень	1

Читання:

Вид читання	переглядово-пошукове із загальним охопленням змісту, вивчаюче
Об'єм тексту	300-600 слів
Кількість незнайомих слів	до 10%
Швидкість читання	при переглядово-пошуковому читанні – 450-500 слів за хвилину; при читанні із загальним охопленням змісту – 200-220 слів за хвилину; при вивчаючому читанні – 50 слів за хвилину.

Письмо:

Тип тексту	аудіотекст, письмовий текст
Об'єм тексту	180-250 слів
Кількість незнайомих слів	до 10%
Кількість пред'явлень	аудіотекст – 1

При цьому, обсяг текстів збільшується по мірі зростання у студентів рівня володіння англійською лексикою. Великої цінності в контексті нашого дослідження набуває питання збереження репрезентативності текстів, де під репрезентативністю ми розуміємо «здатність обмеженої кількості текстів, відібраних відповідно до встановлених критеріїв, в задовільній для кожної цілі мірі відображати закономірності вживання мови» [8, с.36]. Слідом за Ю.О.Семенчуком, ми вважаємо, що вибірка в 200-250 текстів є «достатнім і репрезентативним джерелом термінологічної лексики» [11, с.74].

Отже, текст, функціонує не лише як носій на-

вчальної та пізнавальної інформації, а і як засіб професійного становлення майбутнього спеціаліста, повинен бути закладений в основу для організації процесу формування АЛК у студентів немовних спеціальностей, успішність якого залежатиме від методично правильного відбору текстової бази. На нашу думку, тексти, відібрані за визначеними нами критеріями забезпечать ефективність, якість та інтенсивність протікання процесу навчання англійської лексики. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у визначенні англійського лексичного мінімуму для студентів немовних спеціальностей.

Література та джерела

1. Алексеева Л. Е. Методика обучения профессионально ориентированному иностранному языку. Курс лекций: Методическое пособие / Л.Е.Алексеева. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2007. – 136с.
2. Горюнова Е.С. Критерии отбора текстов для обучения студентов неязыковых вузов иноязычному профессионально ориентированному чтению / Е.С.Горюнова // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2011. – Вып. 2. – С.60-64
3. Государственный образовательный стандарт по русскому языку как иностранному. Второй уровень. Общее владение / Иванова Т. А. и др. – М. – СПб: «Златоуст», 1999. – 40 с.
4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/ [наук. ред. укр. вид. доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва]. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Задорожна І. П. Вимоги до володіння лінгвістичною компетенцією майбутніми вчителями англійської мови / І. П. Задорожна // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Педагогіка та психологія. – 2010. – Вип. 17. – С.46-51
6. Качалов Н. А. Построение модели взаимосвязанного обучения студентов неязыковых специальностей умениям устного и письменного профессионально-ориентированного общения / Н. А. Качалов // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2005. – Вып. 2. – С.139-144
7. Кочеткова Н. С. О содержании и принципах отбора учебных материалов по курсу Language for specific purposes на технических факультетах / Н.С.Кочеткова // Альманах современной науки и образования. – 2009. – № 12 (31): в 2-х ч. Ч. II. – С. 93-95.

8. Мордовин А. Ю. К вопросу о понятии репрезентативности корпуса текстов / А.Ю.Мордовин // Вестник Иркутского государственного лингвистического университета. 2009. – Вып.1. – С.31-37
9. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е.И.Пассов. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
10. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [Г.Є.Бакаєва, О.А.Борисенко, І.І.Зуєнок, В.О.Іваніщева, Л.Й.Клименко, Т.І.Козимирська, С.І.Кострицька, Т.І.Скрипник, Н.Ю.Тодорова, А.О.Ходцева. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
11. Семенчук Ю. О. Формування англомовної лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей засобами інтерактивного навчання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Семенчук Юліан Олександрович. – К., 2007. – 280 с.
12. Шарапова С.И. Критерии отбора содержательно-текстовой базы для обучения студентов неязыкового вуза профессионально ориентированному чтению на иностранном языке / С.И.Шарапова // Известия РГПУ им. А.И.Герцена. 2009. – Вып.102. – С. 319-322.

В статье рассматриваются критерии отбора текстовых материалов для формирования англоязычной лексической компетенции у студентов неязыковых специальностей. Определена роль текста в процессе обучения англоязычной лексике, проанализировано методический потенциал текстового материала, что реализуется через его мотивационно-стимулирующую и вспомогательно-эталонную функции.

Ключевые слова: текст, критерии отбора текстовых материалов, англоязычная лексическая компетенция.

The appropriate selection of text materials provides not only a well-organized and highly effective vocabulary instruction but also student-initiated professional development and cognitive activity of non-philologists. The article is aimed at describing the role of text materials in acquiring English vocabulary knowledge which is realized through motivational-stimulative function (text helps to evoke in students communicative motivation) and modeling function (text serves as a model for writing a composition, letter, etc.). Moreover, the article defines the main criteria according to which text materials should be selected, among which we distinguish practical significance, authenticity, accuracy and intelligibility of information, subject-orientation, portraying situations, communicativeness, consistency of material arrangement, optimal information scope.

Key words: text, text materials selection criteria, the English lexical competence.